

КРИМСЬКА СВІТЛИЦЯ

ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНА УКРАЇНСЬКА ГАЗЕТА

№ 20
18.05.2018

www.svitlytsia.in.ua

ДЕНЬ, КОЛИ ПЛАКАЛО НЕБО

18 травня ми згадуємо один з найтяжчих злочинів, скоєних більшовицькою владою, – депортацію в 1944 р. кримських татар. Згідно з Постановою Верховної Ради України № 792-VIII від 12.11.2015 р., депортація кримських татар 1944 року була визнана геноцидом, а 18 травня відзначається в Україні як День пам'яті жертв геноциду кримськотатарського народу. Адже саме цього дня в житті цілого етносу відбувся своєрідний водорозділ, який поділив історію кримськотатарського народу на дві частини: «до» і «після» депортації.

ТЕТЯНА БИКОВА,
К.І.Н., НАУКОВИЙ
СПІВРОБІТНИК ІНСТИТУТУ
ІСТОРІЇ УКРАЇНИ
НАН УКРАЇНИ

Загальновідомо, що формальним приводом для депортації корінного народу Криму (яка в державних документах ховалася під терміном «виселення») стало звинувачення у «тотальному колабораціонізмі». У Постанові Державного комітету оборони СРСР № ГОКО-5859 від 11.05.1944 р. про виселення кримських татар з історичної батьківщини стверджувалося, що багато з них зра-

НА ЧАСІ

дужували Радянський Союз і переходили на бік супротивника й навіть вступали до німецьких каральних загонів. Більш того, в документі стверджувалося, що «кримські татари особливо відзначилися найжорстокішими розправами з радянськими партизанами і допомагали німецьким окупантам у справі насильницького вивозу радянських громадян до німецького рабства».

Пізніше в працях радянських істориків наводилися фантастичні цифри: нібито на бік нацистських військ перейшло близько 20 тис. кримськотатарських дезертирів. У пострадянський час українські вчені довели, що офіційна цифра була навмисно завищена владою у разі, а реальна кількість дезертирів серед кримських татар була порівнянна з кількістю перебіжчи-

ків інших національностей. Ясна річ, колаборанти серед кримських татар були, але вони були також і серед інших народів. А тому факти колабораціонізму жодним чином не можуть стати виправданням для депортації. До того ж згідно зі статтею 50 Гаазької конвенції від 1907 р. «Про закони і звичаї сухопутної війни», колективне покарання було суворо заборонене.

13 квітня 1944 р. НКВС і НКДБ СРСР прийняли спільну постанову «Про заходи по очищенню території Кримської АРСР від антирадянських елементів». Втілюючи її у життя, до кінця квітня було знайдено та заарештовано близько 8,5 тис. осіб. Кульмінацією цих акцій стало рішення про депортацію всього кримськотатарського народу. Не зупинив її проведення навіть лист від тодішнього секретаря Кримського обкому ВКП(б) В. Булатова, який марно переконував московську владу в тому, що: «Зрадники не мають нічого спільного з татарським народом... Основна маса татарського населення – це чесні радянські люди, які з нетерпінням чекають дня, коли прийде Червона армія, вижене фашистських загарбників з Криму й знову встановить тут радянську владу».

Проте всі заклики залишилися марними й 11 травня 1944 р. Й. Сталін підписав постанову Державного комітету оборони № 5859сс про організацію депортації кримських татар. Основна фаза спецоперації розпочалася ще до світанку 18 травня й завершилася до вечора 20 травня. Тих кримських татар, які залишилися, виселили під час подальшої депортації вірменів, болгар і греків, що відбулася 27-28 червня 1944 р.

ПРЕЗЕНТАЦІЯ

Під час презентації в «Кримському домі»

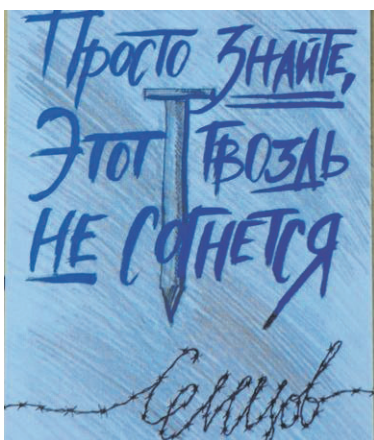
ЕТАПАМИ ЗИМНОГО ПЕКЛА

Монтаж фільму, за словами його авторів, було остаточно завершено вранці, а вже о п'ятій вечора того ж дня – 11 травня 2018 року – його було показано в «Кримському домі». Цей документальний, на 1 годину 5 хвилин, фільм називається – «Етапом через пів-Землі: історія ув'язнення Сенцова і Кольченка».

ОЛЕКСАНДР ЯРОШЕВСЬКИЙ

Фільм уже є в Інтернеті: https://www.youtube.com/watch?time_continue=3787&v=gmspbQ-gy7w. Протягом тижня буде закінчено англійську версію. Мета фільму, як підкреслили автори, – привернути, а радше загострити увагу людської спільноти до долі репресованих Росією громадян України. А саме: Олега Сенцова, Олександра Кольченка, Олексія Чирнія, яких було заарештовано в окупованому Криму чотири роки тому. За сфабрикованим у душі горезвісних політичних процесів у СРСР 20-50-х років звинуваченням у «створенні терористичної організації» їх було засуджено та етаповано по різних тюрмах та зонах величезної Росії.

Прем'єри передувала дворічна робота, знімальна група виїзди-

Рукописний плакат Сенцова

ла задля цього й до окупованого Криму, й до російських Ростова-на-Дону, Москви, Салехарда – єдиного в світі міста, що лежить точнісінько на Полярному колі...

Демонстраційна зала була повна, втім, преси було не багато. З авторів фільму на сцену після завершення показу вийшли Наталя Гуменюк та Ангеліна Карякіна з «Громадського». А ще – Наталя Каплан, сестра Олега Сенцова. Вона їздила до брата, і брат... відмовився від зустрічі з нею; поспілкувалися телефоном, перебуваючи, може, в кількохстах метрах одне від одного... Чому? Наталя Каплан розкрила кількома скупими словами й цей бік людської драми: «Я бачила, що буває з людьми, які зустрічалися з дітьми». В тому химерному світі, де Росія утримує своїх заручників, людина мусить берегти себе, бо

радість зустрічі з рідними там теж може бути вбивчою...

Ангеліна Карякіна розповіла, як саме виник задум структури фільму: двадцять тисяч кілометрів – саме стільки змушений був подолати Олег Сенцов по етапах Сибіру та Крайньої Півночі. А така відстань – то половина довжини земного екватора...

Запитань до авторів було не багато. Відповідаючи на них, вони звернули увагу на два моменти. Це – фінансовий бік: величезні відстані літаками, дорогі готелі в полярному Салехарді тощо. Тільки ростовські поневіряння коштували родині Сенцова під два мільйони рублів... Та інше, але набагато дорожче: щира участь та допомога людей, зокрема, російських правозахисників Тетяни Щур та Миколи Щура, адвоката Дмитра Дінзе.

Російське прислів'я каже: «Від суми та від тюрми – не зарікайся»... Але мудрість того ж народу каже й що «світ не без добрих людей». Звернути увагу добрих людей усього світу закликає цей фільм. Бо держава, через невідомість статусу наших стоунків з Росією, легальних засобів порятунку таких заручників, як Сенцов, Кольченко, Чирній, – а скільки їх ще поневіряються в тюрмах Росії та в окупованому Криму – поки що не має.

Проте ані припиняти зусиль, ані втрачати надії – не можна.

ДАЙДЖЕСТ

У КРИМУ ЧЕРЕЗ ПОСУХУ ГИНЕ ВРОЖАЙ ОЗИМИХ І ЯРОВИХ КУЛЬТУР

«Міністр сільського господарства республіки Крим» Андрій Рюмшин за підсумками дводенної моніторингової кампанії с/г культур в умовах посухи не виключив, що в кількох районах півострова може бути впроваджено режим надзвичайного стану через те, що озимим і яровим культурам у Криму загрожує посуха. За його словами, критична ситуація склалася у Чорноморському, Роздольненському та Джанкойському районах. Винятком стали Сімферопольський і Ленінський райони та частина Білогірського і Сакського районів, де посіви перебувають у більш-менш задовільному стані, однак і там проблемним залишається питання браку волог. При цьому «директор НДІ сільського господарства республіки Крим» Володимир Паштецький і його «заступниця» Людмила Радченко розповіли, що у критичному стані перебуває також яровий ячмінь; особливо потерпають Первомайський, Роздольненський, Джанкойський, Нижньогірський, Советський, Чорноморський, Ленінський і Кіровський райони. У «прес-службі мінсільгоспу» зазначили, що у перелічених регіонах усі посіви або практично загинули, або загинуть у найближчі кілька днів.

КЕРЧЕНСЬКИЙ МИТРОПОЛИТ УПЦ МП ОСВЯТИВ КЕРЧЕНСЬКУ ПРОТОКУ, «КРИМСЬКИЙ МІСТ» І КЕРЧ З ПОВІТРЯНОЇ КУЛІ

Вранці 6 травня Фонд Святителя Луки (ФСЛ) за підтримки Російського географічного товариства розпочав акцію з освячення Керченської протоки та Керчі зі спорудженого в Москві аеростату «Росія», яке провів митрополит Феодосійський і Керченський (УПЦ МП) Платон. Повітряна подорож почалася у селищі Ілліч (Краснодарський край, РФ) і завершилася у районі Будмістечка в околицях Керчі. За словами організаторів, це перший в історії повітроплавання переліт через Керченську протоку. Повідомляється, що до повітряної кулі, оформленої з великим написом «Росія» і прапорами РФ та її суб'єктів, було прикріплено зображення орденів Перемоги, Федора Ушакова, Вітчизняної війни та «найдавнішого храму Росії» –

кафедрального собору св. Івана Предтечі в Керчі.

Аеростат о 8-й ранку приземлився в селищі Героївка поблизу Керчі; увечері того ж дня під час богослужіння митрополит Платон молився за будівельників, які споруджують т. зв. «Кримський міст».

«ТАВРІЯ» ПЕРЕМОГЛА «ДНІПРО» З РАХУНКОМ 2:1 13 травня у Дніпрі на стадіоні «Дніпро-Арена» у матчі 30-го туру 2-ї ліги Чемпіонату України з футболу сімферопольська «Таврія» на виїзді обіграла господарів поля «Дніпро» з рахунком 2:1 і закріпилася на 4-му місці у турнірній таблиці. Авторами голів за кримську команду стали півзахисники Вадим Воронченко (додаткова хвилина 1-го матчу) та Вадим Грипа (60-та хв.).

«Ще кілька років тому матч «Дніпро» – «Таврія» залучив би кілька тисяч уболівальників на стадіоні й сотні тисяч біля телеекранів, але зараз обидва клуби переживають не найкращі часи своєї історії. Втім, матч на «Дніпро-Арені» вийшов видовищним і тримав у напрузі до фінального свистка. «Таврія» не була б «Таврією», якби залишила своїх уболівальників без порції валідолу», – зазначив віце-президент Федерації футболу АР Крим Олег Комунар.

ТИМ ЧАСОМ

Адміністрація сімферопольського футбольного клубу «Таврія» (не плутати з однойменним клубом, який базується на Херсонщині і виступає у Другій лізі чемпіонату України) знайшла альтернативне застосування для своєї структури, перекваліфікувавши футболістів на рибоводів. Про це повідомляє група «Інформаційний спротив». Спираючись на постанову уряду РФ №1183 від 11.11.2014 р., яка затверджує правила визначення берегових ліній, меж водних об'єктів тощо, «президент ТОВ «Футбольний клуб «Таврія» Віктор Карасьов звернувся до «міністра сільського господарства республіки Крим» Андрія Рюмшина з проханням розглянути пропозицію щодо надання риболовничої ділянок неподалік від села Поворотне Білогірського району. Судячи з «документів», футбольний клуб має намір займатися вирощуванням карпа, товстолоба й амура.

НАГОЛОС

Весна в сьгоднішньому Криму – це не лише початок нового циклу життя природи, а ще й пора сезонних загострень явища під назвою «русская весна». Кульмінація цього загострення припадає на 9 травня, святкування якого на півострові привертає неабияку увагу громадськості, зокрема соціальних психологів. Цьогорічна весна ще глибше занурила півострів у «руській мір» через проведення там путінських виборів.

ЯРОСЛАВ
САМОВИДЕЦЬ

Вкупі з цим ця пора року в Криму характеризується «покращенням» якості роботи кримських судів, на що вже вказує кількість політично мотивованих судових вироків.

Так, 1 березня «суд» у Феодосії засудив до 2-х років умовно Сулеймана Кадирова, звинувативши його в пу-

ПРАВО НА РОЗПРАВУ

блінному заклику до порушення цілісності Росії. Проти Кадирова порушили кримінальну справу після того, як було знайдено його репост відео у Facebook з коментарем: «Крим – це Україна, завжди є і буде».

15 березня «Верховний суд» Криму розглядав апеляційну скаргу на обвинувальний вирок Ларисі Китайській, яку суд у Ялті на-

прикінці 2017 року засудив на два роки умовно за публікації у соцмережах. Попри доводи адвокатів про відсутність доказів того, що коментарі писала саме Лариса Китайська, «верховний суд» Криму лише пом'якшив вирок на два місяці. Тепер Китайська засуджена до одного року і десяти місяців позбавлення волі умовно.

4 травня «суд» у Севастополі за коментарі у групі «Крим – Україна» в соціальній мережі «Вконтакте» засудив Ігоря Мовенка на два роки колонії загального режиму, кваліфікувавши дописи підсудного як «публічні заклики до ведення екстремістської діяльності».

10 травня «суд» міста Судака засудив Геннадія Лимешка, якого затримали в

серпні 2017 р. під час нібито підготовки диверсій на території Криму, до 8 років позбавлення волі за «незаконне виготовлення вибухових речовин».

Що ж у підсумку маємо? Які наслідки цих судилищ над людьми? Кому це вигідно? Насправді, це вигідно більше українській стороні, ніж російській.

З боку кремлівських маріонеток у Криму арешти громадян України і суди за фактично проукраїнську позицію виглядають як успіхи роботи російських спецслужб, але... Така робота істотно шкодить кремлівській ідеології, оскільки що більше українських патріотів арештовують і засуджують, то більше прецедентів створюють для підриву міфу про 96,77% проросійських кримчан, які визначили долю Криму на «референдумі» 2014-го. У такому ракурсі стає зрозумілим, що всі ті «щасливі» посмішки кримських колаборантів, які вони навипередки демонструють перед телекамерами, є звичайними мінами двірських лицедіїв.

Своїми діями спецслужби РФ грають більше на користь Україні: арешти працівниками ФСБ громадян України в Криму чи на його

адмінмежі щоразу отримують широкий резонанс і привертають увагу громадськості до проблемного півострова. Разом з тим такі дії використовуються українською стороною як додаткові аргументи для тиску на РФ з боку світової спільноти.

Будьмо відверті: утиски та судилища над українськими патріотами в Криму амортизують провали українського політикуму в кримському питанні. Нещодавно українська громадськість закидала європейцям недостатню активність у питанні України і навіть глузувала над фразою про «глибоку стурбованість», але, тицяючи на сміття в чужому подвір'ї, вона навіть не збирається прибрати у своєму. У той час, як в українських владних кабінетах уже 5-й рік розробляється стратегія деокупації Криму, арешти й суди над українськими патріотами на півострові продовжують утримувати Крим в українському гравітаційному полі.

Справи українських патріотів є живими історіями опору окупації півострова і саме вони, а не пусті декларації політиків, безпосередньо стримують переміщення Криму в архіви української дійсності.

АВТОНОМІЇ ЄВРОПИ

Продовжуємо розглядати самоврядні регіони Сполученого королівства Великої Британії та Північної Ірландії.

ВАЛЕРІЙ ВЕРХОВСЬКИЙ

ШОТЛАНДІЯ

1707 року королівство Шотландія добровільно вступило в унію з іншою частиною острова Британія – королівством Англія. З того часу офіційна назва держави – Велика Британія.

Всього шотландців у п'яти-мільйонному населенні Шотландії майже 90%, проте розмовляють вони трьома різними мовами. На території Шотландії побутують три мови, дві з яких є автохтонними: гельська шотландська (це мова шотландських верховинців-хайлан-

дерів, яких лише 60 тисяч, тобто трохи більше 1%) та англо-шотландська, носіями якої є півтора мільйона або 30% з 5 мільйонів мешканців цього регіону, а третя мова – англійська, за якою більшість.

На щастя, шотландці не додумалися ділитися на «більш корінних» та «менш корінних».

До сфери виключної компетенції Великої Британії належать: міжнародні відносини; імміграційна політика; оборона держави; соціальна сфера (але з 2014 року всі виплати у сфері охорони здоров'я перебувають у віданні Шотландії). Британський парламент має право вето на будь-який закон парламенту Шотландії; на рішення ж британського парламенту Шотландія не може накладати вето.

129 шотландських депутатів законодавчо регулюють на території Шотландії охорону здоров'я,

ДОСВІД

освіту, охорону довкілля, місцеве самоврядування, а також ставки оподаткування (не більш ніж на три відсотки більше чи менше загальнобританських); а також лісове господарство, риборозведення, землеустрій та житлове будівництво, сферу туризму, транспорт, а також, з певними застереженнями, – сферу юстиції.

Хоча багата на поклади вуглеводнів британська зона шельфу Північного моря залишається спільною власністю, розподіл доходів з видобутку нафти й газу відбувається за участі Уряду Шотландії.

Традиційно Велика Британія на чемпіонатах світу та Європи з футболу виставляє не одну збірну, а кілька: англійську та шот-

ландську окремо, а також північноірландську та валлійську; єдина футбольна збірна команда Великої Британії створена лише для участі в Олімпійських іграх.

Філателістам на радість з 1958 року випускаються регіональні поштові марки Шотландії.

Єдине, чого можна бажати шотландцям, – власної державності. Та референдум з питання виходу зі складу Британії проводився у Шотландії в 2014 році, проте прихильники незалежності не набрали навіть 45%. На цьому можна було б ставити крапку, якби через два роки референдум щодо виходу Великої Британії з Євросоюзу все не перевернув – адже в Шотландії 54% проголосували за членство в об'єднаній Європі, у той час, як Англія та Уельс висловилися за вихід зі складу ЄС. Тепер склалася парадоксальна ситуація, коли прихильники незалежності в Шотландії із сепаратистів перетворилися на єврооптимістів.

ДАЛІ БУДЕ...

ЧАСТИНА 1. СКАРБИ ШЕЛЬФУ

Вуглеводнева сировина перетворила близькосхідні пустелі на квітучі сади та підняла з небуття імперські амбіції Кремля. Ціна за барель коливалася, своїм падінням доводячи економіку цілих країн до краху, а потім злітала, породжуючи масштабні проекти. Нафта і природний газ – не лише енергетична сировина, а й визначальний фактор геополітики.

ВАЛЕРІЙ ВЕРХОВСЬКИЙ

ПОЛІТИКА

Запаси родовищ, відкритих на суходолі, поступово вичерпуються, тому нафтовики та газовики просуваються у володіння морської стихії. Наприклад, відкриті у 1960-ті роки поклади шельфу Північного моря нині є основою економічного процвітання країн прилеглого регіону Європи. Але казково манливі поклади шельфу вимагають сотень мільярдів капіталовкладень, а окупаються інвестиції хоча й достатньо швидко, але дуже повільно. У період пікового підйому цін чорноморський шельф цікавить потенційних розробників, у період падіння цін – гучні проекти заморожуються. Нинішня низька ціна на нафту і, відповідно, природний газ не сприяє розробці родовищ прилеглого до Кримського півострова шельфу. Те саме ми спостерігали у другій половині 1990-х, коли зниження цін на нафту спочатку поставило крапку в планах «президента» Мешкова та його уряду запросити до Криму «Бритіш петролеум», згодом спонукало Російську Федерацію перейти в стосунках з нами на більш дружельюбний тон, розділити Чорноморський флот, підписати угоди про

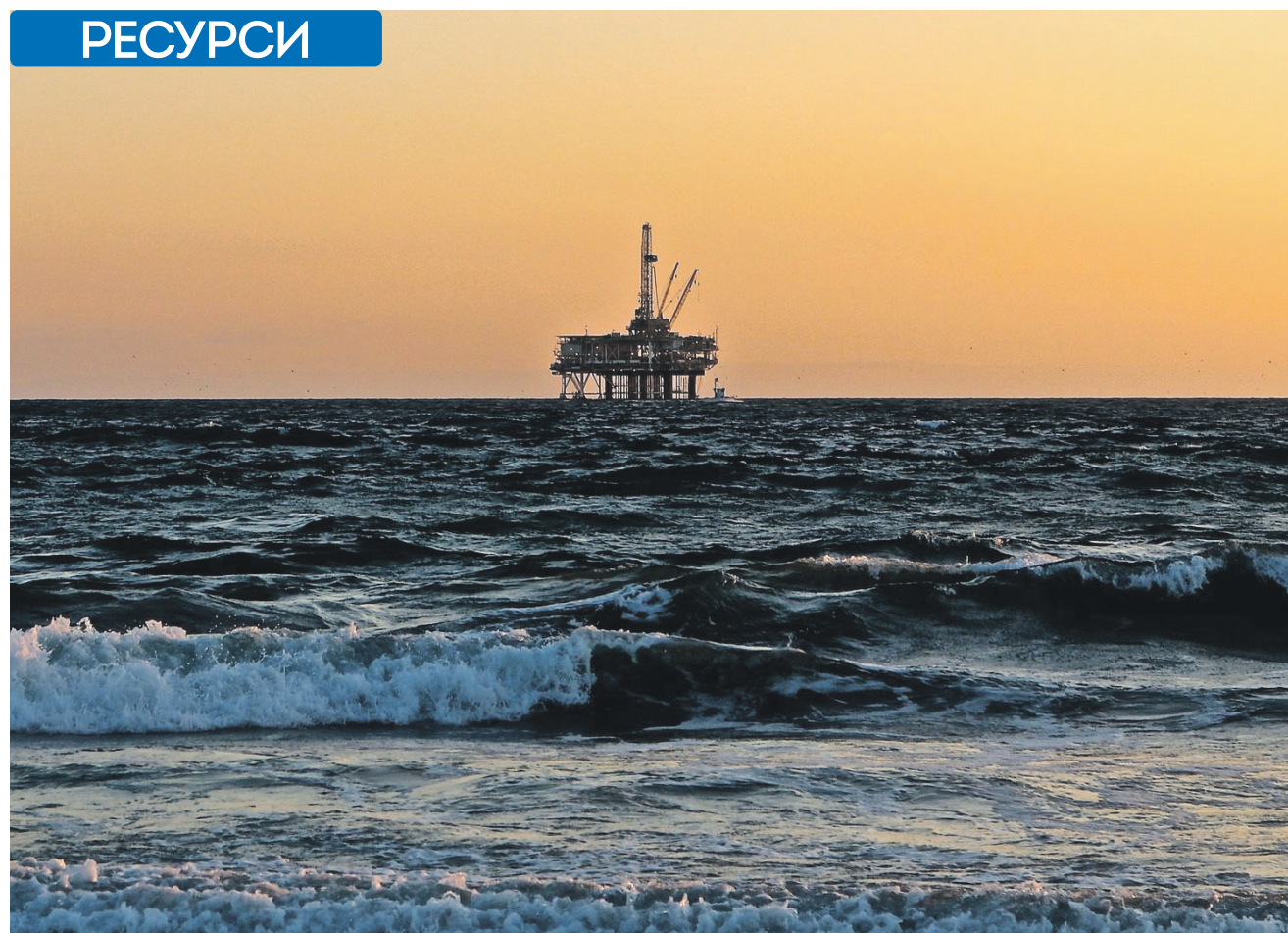

ФОТО З ВІДКРИТИХ ДЖЕРЕЛ

ЕНЕРГІЯ ДВОХ МОРІВ

дружбу, а після серпня 1998-го воно, це падіння, загнало російську економіку на край прірви, відомої в історії під назвою «дефолт».

Скажімо, у захопленій нині разом із Кримом «Чорноморнафтогаз» Україна вклала 12 мільярдів гривень. На шельфі окупанти видобувають приблизно два мільярди куб. метрів газу щороку, причому на ділянках, які є

«одеськими» і до Кримського півострова стосунку не мають, отже, навіть якщо б Україна відмовилася від Криму, – цей газ все одно лишається краденим.

Вповні освоївши природні ресурси обох українських морів, наша держава могла б повністю забезпечити внутрішні потреби, відмовившись не лише від донбаського вугілля та смертельно небезпечної

ядерної енергетики, і навіть – експортувати газ у сусідні країни.

Ринок сусідньої Польщі, наприклад, відчуває гостру потребу в природному газі: якщо минулого року ця країна імпортувала 10 мільярдів кубічних метрів «блакитного палива», то в 2020 році прогнозується зростання потреб імпорту вже 12 мільярдів кубометрів.

КОНКУРЕНЦІЯ

Олігархічний режим Росії ладен піти на будь-які злочини, коли втрачає надприбутки. А стан справ у галузі не на користь їхнього «Газпрому». Скажімо, повністю готове до експлуатації Штокманівське родовище природного газу на шельфі Баренцового моря вже поглинуло десятки мільярдів рублів вкладень, починаючи ще з 1980-х рр., могло б приносити щороку шість-сім мільярдів доларів, але виявилось надлишковим на світовому ринку – внаслідок початку у світі розробки сланцевого газу.

А лише протягом 2014 року чистий прибуток «Газпрому» скоротився в 3,3 рази! Нафта і газ у наш час – це велика політика. Створити конкуренцію російським компаніям – означає підвищити статус України як геополітичного гравця, відповідно, ми маємо усвідомлювати актуальність слів: «По кривавій, по дорозі нам іти у світ».

Достатньо поглянути на мапу, щоб зрозуміти, чим керувався Кремль чотири роки тому: перші удари припали на Крим (лева частина українського шельфу), Слов'янськ (де є перспективні поклади сланцевого газу) та Маріуполь (про значення Азовського моря – згодом).

Нині Росія може тішитися, що унеможливила енергонезалежність нашої країни, окупавши Крим та захопивши інфраструктуру шельфових розробок, створену Україною, а також оточивши Азовське море з трьох боків (не вдалося їм захопити тільки північне узбережжя). Не для того, щоб освоювати, – щоб не допустити освоєння цих ресурсів Україною.

ГІДРАТИ

Газові гідрати – це сполука газу з водою, а в даному разі йдеться про гідрати природного газу (головним чином метану). Вперше їх знайшли в морських глибинах у 1970-х роках. Країни, обділені великими покладами нафти, за жартом природи мають великі поклади гідратів на дні або на невеликій глибині у надрах шельфу прилеглих морів. Дослідження з метою розробки газових гідратів ведуть Індія, Південна Корея, Чилі, Японія. Україна (з Кримом) має найбільші в Європі поклади гідратів природного газу, що оцінюються в 60-70 трлн м³. Не можна сказати, що в нас нічого не робилося в цьому напрямку.

Один кубометр гідрату дає 164 кубометри газу. Однак складність видобутку полягає в тому, що така сполука метану з водою існує лише за низьких температур і певного тиску, при нагріванні гідрат розпадається на воду та газ. Підняти з морського дна його треба обережно.

Цю проблему вирішують провідні технологічно розвинуті країни. Наприклад, Японія має на своєму шельфі поклади газових гідратів на 130 років споживання. Не дивно, що саме японці опинилися в перших лавах

ентузіастів розробки газогідратних запасів.

На думку фахівців Одеської академії холоду (провідного закладу, що розробляє тему гідратів Чорного моря з кінця 1980-х рр.), повноцінна розробка українських гідратних покладів потребує інвестування 480 млрд доларів; чи багато це порівняно з кількома мільярдами прибутків щороку?

Інноваційний проект, що так і називається «Метан – з газогідратів Чорного моря», передбачає отримання 1680 тонн рідкого метану щодоби з першого добувного комплексу. Він потребує вкладення 150 мільйонів доларів, що окупляться вже за два роки.

З 2010 року проводилися спільні німецько-українські експедиції з метою розвідки перспективних покладів гідратів на українському шельфі. Севастопольський інститут південних морів брав активну участь у дослідженнях на цю тему. Нині все це зведено нанівець окупацією Кримського півострова.

Захопивши Крим, Росія зробила неможливою розробку гідратів метану на величезній ділянці чорноморського шельфу. Цей проект можливий лише за міжнародної співпраці. Росіяни не мають відповідних технологій, а «Газпром» і взагалі не зацікавлений в освоєнні цього ресурсу.

ІДЕАЛЬНЕ ПАЛИВО

Сірководень – саме він надає Чорному морю темного забарвлення, піднімаючись на поверхню під час штормів. Унаслідок того, що сірководень вбиває все живе на дні Чорного моря, тисячоліттями він консервує, зберігає для нащадків реліквії минулого.

А головне, що це відновлюваний природою ресурс: щороку в глибинах Чорного моря генерується від чотирьох до дев'яти мільйонів тонн сірководню. Сірководень можна спалювати, а можна розчіпляти на складові та вико-

ристовувати окремо сірку та водень.

Сірководню, за оцінками науковців, у Чорному морі 30 мільярдів тонн, а отже, це 28 мільярдів тонн сірки та 2 мільярди тонн водню. Сірка – хімічна сировина, без якої неможливе виробництво сірчаної кислоти та олеуму. Світовий ринок сірки становить 70 мільйонів тонн і оцінюється в 9-10 мільярдів доларів. Водень – ідеальне паливо, що має найбільшу питому теплоту згоряння (удвічі-втричі вищу за нафту чи газ), найвищу температуру горіння (2800 градусів), причому у цьому процесі дає «вихлоп» у вигляді всього лише водяної пари.

Проблема з видобутком сірководневої сировини та подальшим розділенням на складові – сірку та водень – технологічно вирішувана на сучасному рівні. З воднем виникають інші проблеми: він легкозаймистий, потребує великих паливних баків, під його високу температуру згоряння потрібні зовсім нові двигуни та турбіни. Крім того, викид водяної пари в атмосферу не така вже безпечна річ: парниковий ефект від цього на порядок потужніший за вуглекислий газ. Утім, використання водневого пального стаціонарними об'єктами (ТЕЦ) є досить перспективною справою.

Інша можливість – використання водню в паливних елементах, де електрохімічна реакція водню та кисню відбувається без викиду продуктів згоряння, в даному разі пари, і теплової енергії, але з прямим отриманням електричного струму. Цей варіант найбільш прийнятний для автомобілів.

У першій частині ми розглянули можливості надр Чорноморського шельфу, значних, та не безмежних. Але існує ще одне морське джерело енергоносіїв, причому відновлюване, і про це – в наступному номері «Кримської світлиці».

ДАЛІ БУДЕ...

НАФТА ЧОРНОГО МОРЯ

НАШ АРХІВ

В українській частині Чорного моря, за оцінками спеціалістів, – близько 600 млн тонн нафти і 2 квадрильйонів кубометрів газу. Поклади – суттєві навіть за світовими масштабами. Видобувається ж лише близько 500 млн кубометрів газу та 15-20 тисяч конденсату нафти – цього замало навіть для потреб Криму. За деякі технічні послуги «Чорноморнафтогаз» сплачував Росії валютою, однак у разі розширення робіт на шельфі Росія не буде залучена до безпосереднього видобування палива. Хоча вона й виявляє інтерес до співпраці, але не може запропонувати сучасних технологій шельфових робіт.

АЛЛА КОЛОМІЄЦЬ

Сьогодні жоден спеціаліст не назве точної цифри покладів у шельфі, адже розвідувальні роботи провадилися наприкінці 1960-х років, а тоді не було технологій, які давали б змогу заглиблюватися більш як на 40 метрів. Власне, їх немає і зараз у жодній з країн СНД. Водночас кілька потужних зарубіжних корпорацій Великої Британії, Нідерландів, Канади, країн

Близького Сходу пропонують свою участь на досить вигідних умовах.

Ніхто в Україні не береться зараз обчислити, якою буде собівартість чорноморської нафти. І все ж таки вона буде дешевшою від тієї, яку ми купуємо в Росії, хоча й дорожчою за ту, що видобувається у львівському та харківському регіонах, бо з чисто технологічних обставин облаштунок морських родовищ на порядок дорожчий, ніж земних. Україна за нинішніх економічних умов не має змоги продовжувати розвідувальні роботи на своїй ділянці Чорного моря, не форсує з цієї ж причини видобуток нафти і газу в Криму, і це певною мірою забезпечує на сьогодні спокій довкола морських покладів.

Останнім часом на Каспії визначився конфлікт між Росією та Азербайджаном, який уклав з кількома провідними західними нафтовими компаніями угоду про освоєння і видобуток нафти з нових шельфових родовищ у західній частині Каспію.

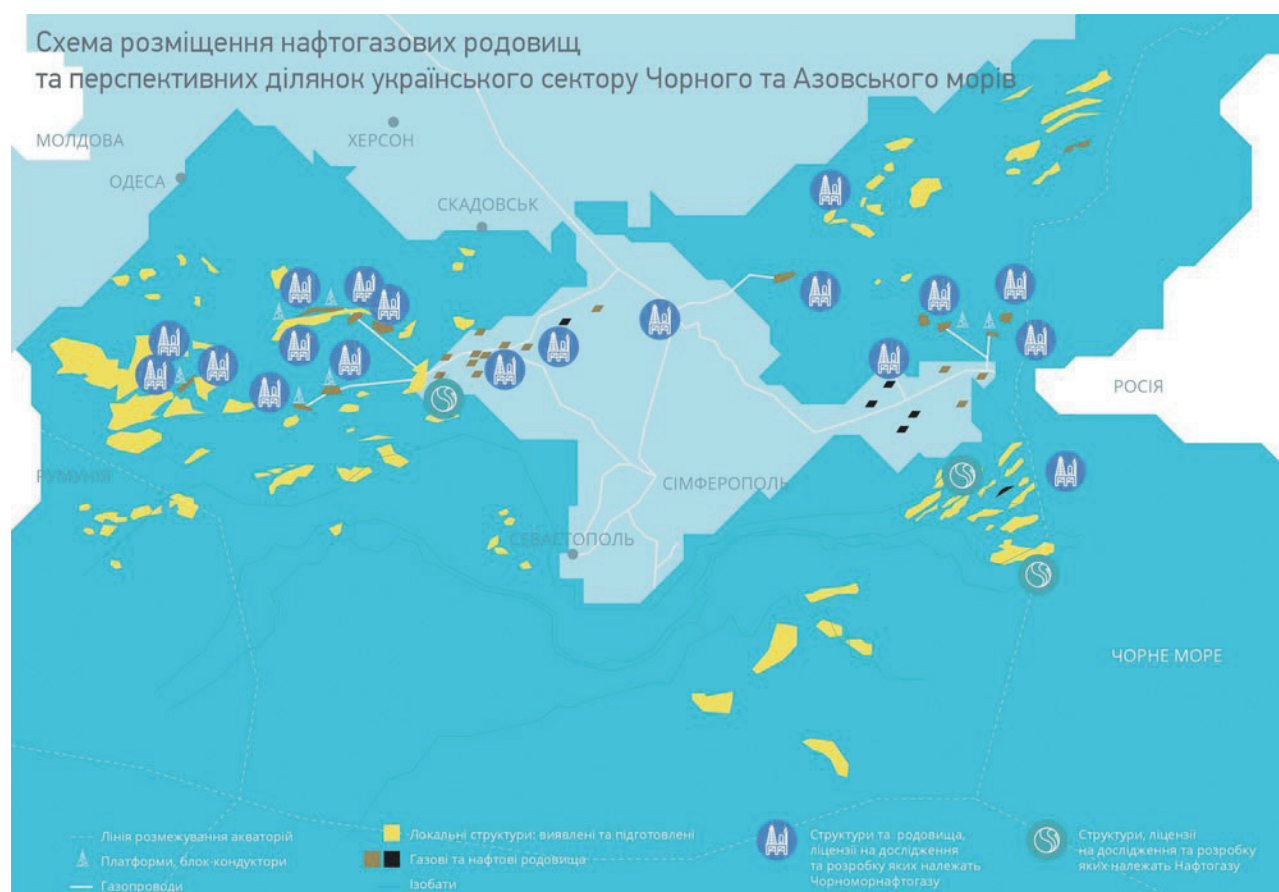
Російський концерн «Лукойл» братиме певну участь у спільних роботах за 10 відсотків, але це й усе. Окрім того, що Росія прагне диктувати новим прикаспійським державам – колишнім радянським республікам – свої умови використання усіх багатств найбільшого в світі озера – від нафти до риби, вона ще й зацікавлена, аби Азербайджан переправляв нафту з нових родовищ діючим нафтопроводом, що його прокладено її територією, тим самим забезпечуючи Росії і контроль над транспорту-

ванням, і відповідні прибутки. Однак Гейдар Алієв віддав перевагу проекту транспортування нафти територією Туреччини. Міністерство закордонних справ Росії заявило, що не визнає «односторонніх» дій Азербайджану стосовно освоєння шельфових родовищ нафти як таких, що не враховують інтересів інших прикаспійських країн, у тому числі й інтересів екологічних. Проте такі заяви не змінюють ситуації в принципі – програвши Росії, принаймні на даному етапі, є незаперечним.

Здавалося б, Україну це не зачіпає. Хоча, якщо здійснюватиметься «турецький маршрут», Україна особливо зацікавлена надати технічну допомогу в будівництві нафтопроводу, а також робітників і спеціалістів. Відповідні відомства Києва та Стамбула давно вже обговорювали такі варіанти в розбудові нафтової мережі на території Туреччини.

Як би не вирішилося це питання в майбутньому, Росія буде змушена більш предметно зайнятися чорноморською нафтою. Не маючи власних сучасних технологій для активної участі в розробках родовищ та видобуванні нафти, вона намагатиметься створити політико-економічну ситуацію, за якої тим країнам, що могли б це зробити на взаємовигідних з Україною умовах, буде важко реалізувати свої можливості.

«Кримська світлиця» № 48, за 3 грудня 1994 року

ПОСТАТІ

ПРОДОВЖЕННЯ

Протягом 20-х рр. радянським урядом на території Кримської республіки проводилася так звана політика коренізації: на керівні посади в цей час переважно висувалися представники корінної національності. В Криму політика коренізації прийняла вигляд татаризації. Проте політика татаризації управлінського апарату значною мірою мала декларативний характер. Мету, поставлену Кримським обкомом РКП(б) щодо коренізації управлінського апарату майже до 50%, так ніколи і не було виконано. Однак час з 1924 до 1928 рр. можна вважати «золотим віком» для розвитку наукових і культурних сфер життя кримських татар.

ТЕТЯНА БИКОВА,
К.І.Н., НАУКОВИЙ
СПІВРОБІТНИК
ІНСТИТУТУ ІСТОРІЇ
УКРАЇНИ НАН УКРАЇНИ

Після того, як на чолі КримЦВК та КримРНК стали В. Ібраїмов та О. Дерен-Айерли, позиції кримських татар та їхній вплив на політику, що впроваджувалася в Кримській республіці, значно посилілися. Саме вони тепер отримали можливість більш рішуче втілювати у життя заходи, спрямовані на захист інтересів свого народу.

Першою справою, яку нова кримська влада почала впроваджувати, стала земельна політика. В. Ібраїмов, О. Дерен-Айерли, їхні численні прибічники (в тому числі у низовому радянському апараті) під час розгляду земельних питань стали активно вимагати пільг та переваг для кримських татар. Цьому мала допомогти політика переселення та розселення, спрямована на розміщення меш-

Голова КримЦВК Велі Ібраїмов (сьомий у другому ряду знизу)

ДОЛЯ ВЕЛІ
ІБРАЇМОВА

Тогочасні газетні публікації

Фото з архіву Нізамі Ібраїмова

канців півострова на більш сприятливих для роботи та проживання територіях. Вважалось, що одним з найважливіших засобів розвитку сільського господарства Криму є раціональне розміщення населення. Однак деякі обставини порушили плани кримського керівництва, не дозволивши їх виконати повною мірою.

Найвпливовішою перепонною стала впроваджувана московським центром кампанія щодо переселення до Криму євреїв, спрямована на заснування на півострові великої кількості єврейських сіл, які в майбутньому повинні були перетворитися на Єврейську республіку. Кримський проект мав міжнародний аспект. Його підтримував і пропагував нарком закордонних справ Г. Чичерін, вбачаючи у цьому можливість протистояти Великій Британії, позбавивши її престижу єдиної захисниці й покровительки євреїв. Тому московський центр «порекомендував» кримському керівництву розглянути питання щодо переселення євреїв на півострів.

Ці плани московського центру були неочікуваними для кримських керівників. Проте спочатку вони погодилися прийняти до себе євреїв-іммігрантів. Так, у травні 1924 р. до Москви була надіслана заява голови Наркомзему Кримської АСРР Умера Ібраїмова (брат Велі Ібраїмова), складена з

ініціативи голови КримЦВК Велі Ібраїмова та голови кримського Раднаркому О. Дерен-Айерли. У цьому документі йшлося про можливість виділення 50 тис. десятин для прийому в Криму переселенців-євреїв. При цьому уряд виходив з такого розрахунку: при наданні 10 десятин на родину Кримська республіка мала можливість прийняти до себе 5 тис. єврейських родин¹. Проте, підтримавши московську ініціативу, кримські керівники зазначили, що переїзд до Криму євреїв є можливим лише після того, як землею буде наділене кримськотатарське селянство.

Втім, центральне керівництво взагалі не вважало потрібним рахуватися з інтересами безземельного кримськотатарського селянства. І тому, починаючи з другої половини 1924 р., до кримського уряду почали регулярно надсилати накази про виділення для потреб євреїв усе нових й нових земельних площ.

Такі плани Москви не могли не викликати протесту з боку керівництва Криму. Починаючи з кінця 1924 р., Велі Ібраїмов регулярно виступав з вимогами припинити переселення євреїв до Криму доти, доки землю не отримає безземельне татарське селянство. Проте центральний уряд вважав усі його аргументи необґрунтованими. Боротьба В. Ібраїмова проти переселення невдовзі викликала величезний конфлікт між ним та московським керівництвом. Непоступливість у питанні єврейської колонізації остаточно вирішила його подальшу долю.

Велі Ібраїмов розумів, що приречений, і невдовзі Й. Сталін розправиться з ним. Збереглися спомини його сина Тимура про те, що в 1927 р. голова КримЦВК сказав комсомольському працівнику Бекіру Умерову: «Погралися з нами, Бекіре. Погралися. Тепер нас будуть вбивати»². І він нав'язує. Протягом останнього року життя В. Ібраїмов пережив чотири замаху на своє життя (останній замах здійснив 12 липня 1927 р. Ібраїм Аріф Чолак).

Генерал Аблякім Гафаров згадував, як В. Ібраїмов розповідав йому, що Сталін відкрито пропонував голові КримЦВК «застрелитися, якщо він бажає, щоб його діти й надалі жили у пошані». Але Ібраїмов не погодився з цією «пропозицією»³.

«Справою» Ібраїмова зайнялась ЦКК ЦК ВКП(б). За її пропозицією 6 січня 1928 р. була створена комісія під головуванням наркома юстиції М. Янсона. До її складу увійшли голова Верховного трибуналу Я. Петерс та прокурор РСФРР М. Криленко. В середині січня В. Ібраїмов був викликаний до Москви, заарештований і звинувачений у карних злочинах. І саме цими днями ВЦВК та РНК РСФРР ухвалили постанову «Про земельну реформу в Криму».

28-29 січня відбулася позачергова сесія КримЦВК, на якій було знято голову КримЦВК В. Ібраїмова з усіх посад (навіть виборних, що було поза законом). На його місце був призначений М. Кубаєв, а до складу КримЦВК додатково введені О. Бекіров та А. Софу⁴. Саме ці особи невдовзі почали з усіх сил втілювати в життя заходи поневолення селянства, які відмовлявся робити В. Ібраїмов.

ОДПУ інформувало Сталіна про те, що арешт Ібраїмова викликав погравлені тлумачення в усіх прошарках населення Криму. Серед татар переважали розмови про початок «наступу росіян на татар». Були випадки антисемітських виступів. Велике невдоволення спостерігалось серед татар, які навчалися (Кримський робітфак, Татарський педагогічний технікум), татарської інтелігенції, торговців⁵.

23-28 квітня 1928 р. у Сімферополі проходив процес, який став знаковим в історії Криму. На виїзній сесії Верховного суду РСФРР під головуванням А. Сольца розглядалася справа 16 осіб, що звинувачувалися в антирадянській контрреволюційній діяльності. Під час процесу Велі Ібраїмова звинуватили у вбивстві червоного партизана Чолака, замаху на вбивство бідняка Сейда-

метова, фінансових зловживань. Довершували звинувачення закиди про татарський буржуазний націоналізм. Можна погодитися з висновком історика В. Брошевана, який зазначив, що такі звинувачення не могли розглядатися як реальні мотиви, за якими тогочасному керівнику Криму винесли смертний вирок⁶.

У червні 1990 р. рішенням президії Верховного суду РРФСР Велі Ібраїмов був реабілітований. Це відкрило можливість переглянути події 1928 р. Існують кілька версій причин політичного й фізичного знищення голови КримЦВК. Дослідник Р. Куртієв стверджує, що Велі Ібраїмов став жертвою комуністів-шовіністів тому, що усіма силами боровся проти переселення на Кримський півострів єврейських колоністів⁷. Цієї ж версії дотримувався П. Гарчев⁸. Іншу версію висунув В. Возгрін. Не заперечуючи єврейський фактор, він твердив, що причиною репресій була діяльність голови КримЦВК у поглибленні непу в умовах, коли в центрі вже почався наступ на приватний сектор⁹. Ще конкретніше сформулювала проблему кримська дослідниця Ж. Мона: «Особливістю соціальних змін у кримському селі було більш різке виділення двох крайніх полюсів, ніж у середньому по країні. Різкій диференціації кримського села значною мірою допомагала політика когорти діячів ЦВК і РНК Кримської АССР у сферах землекористування, кредитування, кооперування, найму робочої сили й оренди землі»¹⁰.

Загалом вище керівництво країни мало всі підстави поставити у «провину» Велі Ібраїмову та його оточенню відхід від «генеральної лінії партії». А вже голова КримЦВК Велі Ібраїмов разом з головою КримРНК О. Дерен-Айерлі, захищаючи інтереси кримськотатарського населення, постійно наголошували на принципових розбіжностях у політичних питаннях з керівництвом Кримського обкому партії.

Процес проти В. Ібраїмова мав політичний характер, хоча в основу звинувачень

були покладені сумнівні епізоди, до того ж цілком кримінальної спрямованості. Страта Велі Ібраїмова стала відправною точкою для розгортання репресій у Криму.

- 1 Державний архів Автономної Республіки Крим (далі – ДААРК). – Ф.-Р. 663. – Оп. 1. – Спр. 441. – Арк. 1-3.
- 2 Велі Ібраїмов и Еврейская Республика в Крыму / Архиви форумів Майдану. <http://maidanua.org/arch/krym/1294343772.html>
- 3 Щепин С. Кто убил председателя? // Авдет. – 1991. – 8 мая.
- 4 Красный Крым. – 1929. – 29 января.
- 5 «Совершенно секретно»: Лубянка – Сталину о положении в стране (1922-1934 гг.). – Т. 6. – М., 2002. – С. 69.
- 6 Брошеван В. Дело Велі Ібраїмова // Амет Озенбашлы. Годы, люди, судьбы. / Материалы международной научной конференции. 25 апреля 1998 г. – Симферополь, 1998. – С. 96-97.
- 7 Куртієв Р. Велі Ібраїмов и этнодемографическая политика Москвы в Крыму в 20-е годы XX в. // Репрессированное поколение кримскотатарских общественно-политических деятелей, подвижников науки и культуры: Материалы международной научной конференции 28-29 мая 1999 года. – Симферополь, 2001. – С. 120.
- 8 Гарчев П. Велі Ібраїмов – жертва сталинских репрессий // Репрессированное поколение кримскотатарских общественно-политических деятелей, подвижников науки и культуры: Материалы международной научной конференции 28-29 мая 1999 года. – С. 136-138.
- 9 Возгрин В. Крымские татары у власти. 20-е годы // Амет Озенбашлы. Годы, люди, судьбы / Материалы международной научной конференции. 25 апреля 1998 г. – Симферополь, 1998. – С. 95.
- 10 Мона Ж.Н. Развитие сельского хозяйства в Крымской АССР (1920-1940): особенности, трудности, просчёты // Автореф. дис. ... канд. ист. н. – Днепропетровск, 1992. – С. 18-19.

ДЕНЬ, КОЛИ ПЛАКАЛО НЕБО

Депортація здійснювалася силами військ НКВС. На збори давали в середньому до 15 хвилин. Проте в деяких містах військові не надавали бідолашним мешканцям і цього мізерного часу. Так, наприклад, у Бахчисараї на збори татарам давали близько п'яти хвилин¹.

**ТЕТЯНА БИКОВА,
К.І.Н., НАУКОВИЙ
СПІВРОБІТНИК ІНСТИТУТУ
ІСТОРІЇ УКРАЇНИ НАН УКРАЇНИ**

Офіційно всій сім'ї дозволялося взяти з собою до 500 кг речей і продуктів, але в реальності все обмежувалося ручною поклажею (а іноді й без неї). Багато хто не встигав навіть взяти з собою документи. До речі, свого часу татари бачили, як те ж саме робили нацисти у 1941 р., коли було зігнано місцевих євреїв, котрі несли дорожочинні торби з одягом та їжею. «Ми всі думали, що помремо», – згадують ті, хто вижив, після цієї ночі. Іронія полягала в тому, що цього разу озброєні люди були їхніми радянськими співвітчизниками.

Виселенців, більшість з яких складали жінки та старі чоловіки, звозили вантажівками до залізничних станцій, де поміщали у вагони для худоби. Увесь процес був швидким та ефективним: війська НКВС вже мали подібний досвід. Вагони, в які завантажили татар, аби відправити на Схід, щойно повернулися з ін-

шого завдання з транспортування людей – нещодавньої депортації гірських народів Чечні, Інгушетії та автономної Кабардино-Балкарської республіки. Як казали свідки, вагони ще були забруднені екскрементами та висохлою кров'ю останнього контингенту депортованих.

Протягом 2-3 тижнів, які ешелони перебували у дорозі, зачинені там люди потерпали від скученості, задухи, поганого харчування та відсутності питної води (були й випадки, коли за весь час перебування в дорозі вони всього один раз отримували їжу), жорстокості конвоїрів та різноманітних хвороб. Є багато свідчень про трупи померлих, які конвоїри буз жодного оформлення документів викидали на шляху проходження ешелонів. Офіційна цифра у 191 померлого є явно заниженою. За підрахунками вчених, за час переїзду до міст засланні загинуло близько 8 тис. депортованих².

Решта буде з нуля розбудовувати життя, коли прибуде в Центральну Азію. Вони не отримують там теплої зустрічі. Їхні нові сусіди, радянські співвітчизники-мусульмани, повірять розповідям, що увесь кримськотатарський народ є зрадником.

Підсумки проведення «операції» з депортації кримських татар були підбиті на засіданні бюро Кримського обкому ВКП(б) від 14 жовтня 1944 р. У протоколі зазначалося: «Проведена велика робота щодо спецоперацій. У травні 1944 р. було виселено татар 194 111 осіб і на початку збору врожаю було вивезено болгар, греків і вірменів 33 349 осіб»³. Слід зазначити, що демобілізованих кримських татар та тих, хто на початку війни поїхав у

евакуацію, а навесні 1944 р. повернувся на півострів, також вислани.

Серед тих, кого депортували, була велика кількість колишніх партизанів, включно з політруками Ахметовим та Ісаєвим, які перебували у 5-му партизанському загоні й, починаючи з квітня 1944 р., допомагали Червоній армії. Щонайменше чотири Герої Радянського Союзу, які отримали нагороди за висадку десанту в Керчі у листопаді 1943 р., також були депортовані.

Згідно з різними офіційними оцінками, у місцях спецпоселень померли від 20 до 25% всіх кримських татар. За неофіційною інформацією (самоперепис кримськотатарського національного руху), ця кількість досягла 46%. Уцілілі до 1956 р. вважалися засланими навечно й не мали права залишати місце проживання під загрозою 20-річної каторги. 1967 р. звинувачення в масовому колабораціонізмі з кримських татар зняли, але повернутися на півострів їм не дозволили. Масова репатріація почалася лише в 1989 р.⁴

- 1 Мойнихан М. 10 фактов о депортации крымских татар, которые следует помнить // <https://bykvu.com/mysl/66431-10-faktov-o-deportatsii-krymskikh-tatar-kotorye-sleduet-pomnit>
- 2 Гульнара Бекірова. Півстоліття опору. Кримські татари від вигнання до повернення (1941-1991 роки). Нарис політичної історії. – К., 2017. – С. 100.
- 3 Бугай Н.Ф. Депортация народов Крыма: Документы. Факты. Комментарии. – М., 2002. – С. 119.
- 4 Громенко С. Депортация крымских татар // <https://ru.krymr.com/a/28491315.html>

Кількість депортованих кримських татар

*Основна фаза депортації кримських татар тривала з 18 до 20 травня 1944 року

*Кримських татар, які залишилися, виселили під час депортації вірменів, болгар і греків 27-28 червня 1944 року

*На графіку не позначені 8995 кримських татар, демобілізованих з Радянської армії та засланих на спецпоселення 1945-46 рр.

ВСЕСВІТ, ЩО ЗВЕТЬСЯ КРИМ

ПОЕТИЧНА ХВИЛЯ

Дотримуючись традиції, «Кримська світлиця» послідовно ознайомлює читачів з літературою кримських татар, літературою, яка, на жаль, ще мало відома широкому українському читачеві. Пропонуємо переспіви кримсько-татарської поезії з книги Олега Гончаренка «Криму тамований скрик».

Так, саме переспіви – наполягає автор, котрий здійснив їх: «Фактично, все те, що подається нам як «поетичний переклад», насправді є і може бути тільки **переспівом** кращої чи гіршої якості – залежно від величини поетичного обдарування переспівувача. Дійсно ж **переклад** можливий лише в прозі... Отже, на мою думку, беручись до задуму презентації українському читачеві творів іншомовних майстрів Слова, слід найперше для себе чесно визнати, що працюєш саме над **переспівами**, що головне твоє завдання, як інтерпретатора, донести до широкого загалу співвітчизників духовну цінність і наснагу оригіналу».

За Ісмаїлом ГАСПРИНСЬКИМ

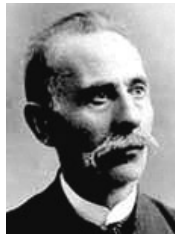
КРИМ

Всяк назива його – «зелений острів». Моя Вітчизна, мій чарівний Крим! Як чайка, він злітає легко й просто над морем і над безкраєм старим. Тут легендарне все і все епічне – річки і степ, і села весняні, і плін лози вагітної у вічне, і гори у тривожнім напівсні. Забуту казку море тут шепоче, коли народу пам'ять ожива, вертаючись з імлі сльозами в очі, вертаючи нам Імена й Слова. Тут простір пам'ятає нашу славу – оружний дзвін в кривавості заграє... Тут Чатир-Даг величну робить справу – підтверджує величність наших справ.

Крим для усіх і щедрий, і гостинний. Слава й хвала Всевишньому за те. Хай над зеленим островом цвістиме повік-віків же сонце золоте!

Ісмаїл Гаспринський (1851-1914) – без перебільшення найвидатніша постать кримськотатарської культури, письменник, громадський діяч. Засновник і видавець перших періодичних видань кримськотатарською мовою.

За Амді ГІРАЙБАЄМ

ДЖИГІТОВІ

Гей, джигіте, якщо ти боротись не зміг, значить, ворог станцює на грудях твоїх, твою віру і правду піднявши на сміх. Тож гукай, щоб вернувшись з п'яними та імлі, знов соратники-друзі тобі помогли. Хай потоки із льоду пройдуть по тобі, хай і світ догорить у біді та журбі, хай нагарбає зло знов набутку собі, не кляни ні удачу, ні долю, ні час. Головне, щоби вогник душі не загас,

щоби в січі й роботі ти «задніх не пас». Так багато зневіра забрала у нас тих, що все врятувати змогли би якраз... Ти живи, доки серцем, джигіте, не смерк: доблесть – перша чеснота, ніщо їй і смерть!

Амді Гірайбай (1901-1930) народився в Єні-Кале, біля Керчі, навчався у Карасубазарі та Сімферополі, а згодом у Стамбульському університеті. За звинуваченням у націоналізмі був розстріляний.

За Ешрефом ШЕМІ-ЗАДЕ

* * *

Сучаснику, ти – садівник! Забудь же «тиху мудрість» книг – твої знання живуть в саду. Лелій там парость молодю, буди серпанки й кольори – ізнов природу й труд мири: поки натхнений, для наяд розпалюй вогнища троянд!

Ешреф Шемі-заде (1908-1978) народився в Євпаторії. Закінчив сценарний факультет Всесоюзного інституту кінематографії у Москві, був секретарем Кримської організації спілки письменників, двічі його ув'язнювали в Гулаг. Перекладав поезію, зокрема, вірші Т. Шевченка.

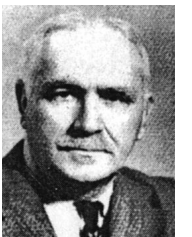
За Юнусом ТЕМІРКАЄМ

ПОКЛИК СОНЦЯ

Коли знов над землею вранці просяє висота стрімка, там сонячні протуберанці, ох, віддзеркалить ще ріка. Зоря над далечню заграє, лишаючи вогнистий слід, і багрянисті небокраї обіймуть непокірний світ. Птахи співатимуть натхненно,

як в молоді мої літа: моя земля благословенна в ній суцях саме так віта. О, сонце, мій пречистий друже, спасибі, що отак – щодня ти осявасш небайдуже тих, кого я зову «рідня»! Родимці! Не затьмарте й ви тло Усесвіту, що зветься «Крим» – хай диво сонячного світла перетікає в диво рим!

Юнус Теміркая (1915-2004) народився поблизу Балаклави у селі Уркуста, перший вірш опублікував у 1934 р. під час навчання. Працював директором школи, активно публікувався у кримськотатарській пресі до війни. Депортація закинула його в Узбекистан, але і там він не припиняв творити рідною мовою. Був членом НСПУ.

За Шакіром СЕЛІМОВИМ

БАТЬКІВЩИНА Й ПОЕЗІЯ

Батьківщина й поезія – мати й дитя, віща вічність і мить, соловей і троянда... Бо яке без поезії наше буття? Без буття ж зірди візьметься звучність у ямбу? Батьківщина й поезія – крона і корінь, і душа моя дивна, і тіло ясне. Чужина моє Слово ось-ось упокорить... Як не дати мовчанню убити мене?!

Шакір Селім (Селімов)

(1942-2008) народився у с. Біюк-Асс на півночі Криму, пережив депортацію, працював шкільним учителем. Після повернення до Криму очолював часопис «Йылдыз». Перекладав поезію з української, російської та польської мов.

СТОРІНКУ ПІДГОТУВАВ
ВАЛЕРІЙ ВЕРХОВСЬКИЙ

У НАСТУПНОМУ ЧИСЛІ «КРИМСЬКОЇ СВІТЛИЦІ»

«ГДЕ ТАК ВОЛЬНО ДЫШИТ ЧЕЛОВЕК»

«Конституція РФ гарантує кожному громадянину свободу віросповідання, незалежно від того, в якій життєвій ситуації опинилася людина». Такими словами розпочинається матеріал під назвою «Хрест і півмісяць над кримськими в'язницями», опублікований у січні на порталі «РИА Новости Крым» і присвячений в'язням сімферопольської виправної колонії №1 (ВК), які «завдяки релігії стають на шлях виправлення». От тільки автори «забули» уточнити, що в РФ і на окупованих нею територіях є свобода сповідувати релігію, але – «казенну». Це питання ми спробуємо розглянути в наступному номері.

ГАЗЕТА «КРИМСЬКА СВІТЛИЦЯ»

Всеукраїнська літературно-публіцистична та мистецька газета. Виходить із 31 грудня 1992 року. Свідоцтво про реєстрацію КВ №12042-913ПР від 30.11.2006 р.

Засновники
Міністерство культури України
Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка
ДП «Національне газетно-журнальне видавництво»

Адреса редакції
03040, м. Київ, вул. Васильківська, 1; тел.: +38 (044) 498-23-65

Видавець
Національне газетно-журнальне видавництво

Генеральний директор
Андрій ШЕКУН
Головний редактор
Віктор Мерзвинський
Дизайн та верстка
Марк Канарський, Оксана Кочергіна

Поліграфічний комбінат ТОВ «Типографія «Від "А" до "Я"» м. Київ, вул. Колекторна, 38/40 тел.: (044) 563-18-04, 562-28-51 Розповсюдження і реклама тел.: +38 (044) 498-23-64 Редакція не завжди поділяє думки авторів публікацій, відповідальність за достовірність фактів несуть автори. Рукописи не рецензуються і не повертаються. Редакція залишає за собою право скорочувати публікації і виправляти мову. Зміст газети поширюється на умовах ліцензії СС ВУ 3.0, якщо відсутні інші вказівки.

Передплата на газету
Передплатна ціна на 2018 р.: на 6 місяців – 153,56 грн. на рік – 304,52 грн.

У передплатній ціні враховано вартість доставки до вашої поштової скриньки і вартість оформлення абонемента.

Передплатний індекс
90269

Наклад 1000 прим.
Ціна договірною

